

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, ערב שב"ק פרשת דברים – "חזון"
ז' אב תשפ"ה – שנה ל' גליון א'תעט

הדלקת מנורה	מוע"ש	ר"ת
22:43	22:28	21:10
21:59	21:49	20:33
21:56	21:45	20:27
22:15	22:10	20:50
21:42	21:25	20:16
22:42	22:33	21:13
22:10	21:52	20:41
22:40	22:24	21:11
22:19	22:06	20:50

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ז"ל רי"ז חזון מרת רחל פרומט ע"ה בת הגה"ח ר' אברהם צבי רומעלט זי"ל

פלאות עדותיך

מניסי כיבוש ארץ בני עמון - כשגיבורים וגבוהים נוצחו בידי גמדים וננסים/ מניסי כיבוש ממלכת עוג - "יוצא סיחון לקראתנו!"

העוים היושבים בחצרים עד עזה כפתורים היוצאים מפתח השמידים וישבו תחתם (ב, כג). פירש"י: "עוים מפלשתים הם, שעממה הם נחשבים בספר יהושע (ג, ג), שנאמר 'חמשת סרני פלשתים העוים' והאשדודי האשקלוני הגתי והעקרוני והעוים, ומפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך לא יכלו ישראל להוציא ארצם מידם (חולין ס). והבאתי עליהם כפתורים והשמידים וישבו תחתם, ועכשיו אתם מותרים לקחתה מידם".

במסכת חולין (שם) לפירוש אחד: מבואר שאומה זו ה'עוים' גבורי כח היו, וכלשון הגמרא שם: "עוים" - שכל הרואה אותם אווזות עוית (רתת וחלחלה, רש"י), ואילו האומה 'כפתורים' מבואר במדרש (בר"י לו, ה; ילקוט רמז סב) שהיו אנשים גמדים וקטנים, וכלשון המדרש שם: "כפתורים - ננסים".

ומבאר בזה הגאון הנצי"ב בפירושו 'עמק דבר' שאכן נס גדול ומיוחד נעשה במלחמה זו, וז"ל: "כפתורים, תרגם אונקלוס 'קוטקאי', וביחזקאל [על הפסוק (כו, יא)] 'גמדים' תרגם יונתן 'קוטקאי', למדנו שאומה זו אנשיה גדולים כאמה (קטנים מאוד). ו'כפתורים' הוא כמו הך הכפתור שהוא עבה וקצר, כך אומה זו קצרים ועבים. ומצד הטבע אי אפשר לאנשים כאלה לכבוש [את העוים, שהיא] אומה שלמה גדולי הקומה, אבל ברצון ה' והשגחתו להושיב נחלת אברהם אבינו כל מקום להכליתו, שחו גבעות עולם הטבע".

וממשיך לבאר: "היוצאים מכפתור", דיש בני אדם נקראים על שם המדינה שישבו שם זמן ארוך, אע"פ שאינם מורגים, והייתי אומר דכפתורים אלו אינם גמדים, אלא שגור בקרבם, משום הכי פירש הכתוב 'היוצאים מכפתור' - והמה גמדים. כל זה היה חיזוק לב ישראל בהראות כמה גברה כח השגחת ה' על נחלת אברהם אבינו. ומכל שכן כהיום שהגיע לישראל ממש, שהיא תכלית שבועת ה' לאברהם אבינו".

באופן קצת אחר וביתר ביאור, הביא הגאון החיד"א בספרו 'פני דוד' (פרשתו, אות יא) בשם קדמונים, וז"ל: "שמעתי מהרב כהמ"ר חיים פיפאני זלה"ה, משם הרב מהר"ר אהרן שושן זלה"ה בעל קונטרס 'הן ישלח', במה שאמרו ז"ל בילקוט נח (רמז סב; מדר"ש) 'כפתורים' הם ננסים, שהוראה אותם וחזונו עוית, ופירש"י 'העוים' (חולין ס) 'רתת וחלחלה' וכן היו 'יושבים בחצרים' שהם עיירות בלי חומה, שיהי סימן לגבורתם, כמו שאמרו ז"ל (תהומות פ"ר שלח אות ו) דסימן זה מסר משה רבינו ע"ה למרגלים באומרו (במדבר יג, ט) 'הבמחנה אם במבצרים'. ויחזו כל השבט הזה, הנה 'כפתורים' היוצאים מכפתור', שהם ננסים בני ננסים פחותי הערך נבזים ושפלים, 'השמידים וישבו תחתם' - אם כן נתפרסם כי לא לגבורים המלחמה, כי אם הכל מאתו ית', ולמאן דיצבי יתנינה (ל-מי שירצה יתנה), אם כן (פסוק כד) 'קומו ונצור את חבל ארץ' ולא תפתחו כלל, שאין הדבר תלוי בחזקת וגבורה וכו'. עד כאן שמעתי".

ונלכוד את כל עריו וגו' ששים עיר כל חבל ארזוב ממלכת עוג בששן (ג, ד). איתא במדרש (ילקוט רמז תתי): "ששים עיר כל חבל ארזוב, למה צריך הכתוב לפתור, אלא להודיע נסים של הקב"ה, שהיו אוכלוסין הרבה, שאילו היו צריכין להיכנס לכל עיר לעשות מלחמה, לא היו יוצאים כל ימות השנה. בירחו - כמה צרו עליה יהושע וכל ישראל, שנאמר (יהושע ו, א) 'ויריחו סוגרת' וגו' - 'ויעל שומרון ויצר עליה שלש שנים' (מ"ב י, ה), ומה עשה להן הקב"ה? 'יוצא סיחון [לקראתנו הוא וכל עמו למלחמה יצאה] (לעיל ב, לב) וכו'".

1. וכדברי הילקוט פ"ר נח, שהיו ננסים, ויעל בדברי החיד"א להלן.
2. בגליון שם הובא מעורר: "פירוש, וזו קצר כאצבע".
3. והמשך החיד"א, שזהו עומק דברי הרשב"ם כאן בפירושו: "כפתורים היוצאים מכפתור השמידים וישבו תחתם" - אף אתם תדעו כי הקב"ה יניחכם את אשר נשבע לאבותיכם".

מעשה רב

שכינתא בגלותא - - -

מלוח, והתיישב לסעוד עם אורחו, אף לשמוע את אשר בפיו.

שש רבי מיכל'ע על דרישת השלום מרוב הקדוש, אלא שאז הבחין בדמעות הווללות מעיני האורח. לשאלתו הסביר האיש כי נכמרו רחמיו למראה ילדיו הצנומים, והביע את תמיחתו: "הלא בוזדאי צדיק אתה, אם מבני היכלא דרבינו הכעש"ט הקדוש הנך, ובוודאי שערי שמים פתוחים לתפלתך! מדוע אינך מבקש מהש"ת שיוציאך ממעגלי העניות?"

"אכן יהודי צריך לשפך רב, על מנת שיוכל לעבוד את ה' בשמחה", נענה מארחו, "ברם, אינני מרגיש בנוח לבקש כזאת מאת הש"ת".

אותיות מהכימות

... בגלות המד, אשר כלותיו לו נר וגלה הסכינה עמנו, אין לו ללחוד ולהתחיל אלא על גלות הסכינה, ולא לחסוך כלל על לוחותיו כי אם על נער וגלות הסכינה, ואילו היה מגמותיו ונעטו רק על נער הסכינה ולא על נערים, בוודאי היינו נגלים מיד, אך כי בשר אנתו ונלתי אפשר לסבול לו לוחותיו ומכאוביו, לכן ארס לו הימים בשונו הכדים בגלות המד, מחמת שאלו משתתפים נערים עם נער הסכינה, ואנו חוששים על נערים, ואילו היה לדיק אחד כנ"ל, היה מליל את כל טעם מלך מן הגלות.

נוסח אלמלך (פר' שמוע ד"ס וישב משה)

וישא משלו ויאמר: "מלך גדול עשה משתה לרגל נישואי בתו היחידה, והזמין עניים רבים לשמוח עמו בסעודתו. ברם, כאשר עמדו תחת ההופה, הרמוטטה הכלה ואיבדה הכרתה רח"ל. מבין האביונים, היו כאלה שמרוב עוני היו רגשותיהם קרים, ואמרו: "מה לנו ולצרה הזאת? השולחנות ערוכים, בואו ונאכל", אף לא התביישו לבקש מהמלך את סכומי הכסף שהבין עבורם. מאידך, העניים בעלי הנפש העדינה לא הרחיבו עין ליהנות בשעה קשה זו.

"בית המקדש", ביאר רבי מיכל'ע, "התנתה בת המלך היתה! שם התייחד קודשא בריך הוא עם כנסת ישראל. אלא שמפני חמאנו גלינו ונשרף בית מקדשנו, הכלה נפלה תחת חופתה, וצערנו של המלך כה גדול. ובכן, אין נפשי מסוגלת לעת כזאת לגשת ולבקש צרכי עולם הזה" - - -

הבין הסוחר מדוע שלחו הצדיק לדרוש בשלום תלמידו, אשר לימים התפרסם והיה להמוני הקדוש רבי יחיאל מיכל מולאמשוב זצ"ל.

הרה"ג ר' משה רויטמאן שליט"א
עפ"י: 'כתב ר' ש"ב ח"ב; 'שמועות וסיפורים'

האורח הנכבד שהתהלך בין סמטאות העיירה, ומראהו כמראה הנגידים, צד את עיני יהודי המקום. "שלום עליכם ר' יוד", שאלוהו, "במה נוכל לעזור לכבודך?". "את רבי מיכל'ע אנכי מבקש, הנני נא לי איפה הוא נמצא?", נענה להם. "רבי מיכל'ע?!", חיככו הללו את מצחם, "אין בעיירה יהודי העונה לשם זה. נסה אפוא לפנות לבית המדרש, אולי הלומדים שם ידעו על רבי בשם דומה".

האורח לא היסם, הלא כל רגע יקר הוא. מוחר גדול היה, שהצליח ה' דרכו, ולא בא לכאן אלמלא שהיה שליחו של קדוש ישראל רבינו הבעל שם טוב הקדוש זצ"ל, אשר בצלו הסתופף ושבת בשבת האחרונה, וכשנפרד חימנו ביקשו שיעבור בעיירה זו וידרוש בשלום תלמידו, רבי מיכל'ע.

בבית המדרש כבר הבינו במי מדובר. "כנראה שהוא מתכוון לאותו אברך תמחה, מיכל'ע שמו" - התלחשו הלומדים - "שמתלהב תמיד בתפילתו, התלהבות מושונה", ואז הצביעו לו על קצה העיירה, שם מתגורר האיש. אך דע לך, שקשה מאוד לפתוח עמו שיחה, מאחר שהוא שקוע תדיר בלימודו, ואינו מדבר עם איש. "ומה אנשה שדבר בחוץ לי לשוחה עמו?", הקשה האורח, "ישנה עצה אחת", נזכר אחד מהם, "הוא אוהב מאד להאכיל פיות רעבים. אם תעמיד עצמך פני רעב ללחם, מיד יתפנה מכל עיסוקיו ויקדיש לך מזמנו". הודה להם האיש והלך לדרכו.

כעבור דקות עמד שם, על מפתנה של בקתה רעועה, העומדת ליפול, ואשר כתליה העידו על העניות הנוראה השוררת בקרבם. ילדים ידפים לבושי קרעים פתחו לו את הדלת ותיכף נמלטו והסתתרו מבושה מאחורי התנור. בפנים ישב האברך עמוק בטלית ועמור בתפילין, והעמיק בלימודו. "עובר-אורח אנכי", פנה אליו האורח והוציא אנהה מזויפת, "ומחפש אני להשקט את רעבוננו".

אלא שראשו ולבו של האברך כה עמוקים היו במימי הדעת, עד שלא שם לבו לדבר האורח, רק לאחר ששינה ושילש את דברו, קפץ לפתע וקיבלו במאור פנים: "בוא ברוך ה', למה תעמוד בחוץ? תיכף אדאג לסעודה עבוך, כמו שצריך". קיפל הצדיק את המלית וחליץ את התפילין, הוציא ספר מאורו ורץ לרחוב העיר למשכנו ולקנות תמורתו מזון. תוך זמן קצר חזר הביתה עם ליטרת לחם ודג

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' משה

בן הרה"ח ר' פנחס ז"ל

רפלוביץ

נלב"ע ביום י"ד מנחם אב תשפ"ב

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח על ידי בני משפחתו, ה' עליהם יחיו

אמרות טהורות

התבודדות – רק בראשית העבודה וא"כ צריך להתערב בין הבריות

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף (א, א). רמז לנו הכתוב כי בתחלת דרכו של האדם בעבודת ה', אוי צריך להיות נפרש מהבריות להתבודד, כמו היושב במדבר, יומי לנו גדול מהארץ וזל והעידו עליו כאשר בא בספרים אשר שבנו שנים ישב בהתבודדות בבית מיוחד בלי ראות פני איש, וזאת בעת התפלה נקצבו אליו למנוח עשרה, ושם נגלו אליו כל דיו מצפוניו וסתריו. אולם זאת תהי דרכו רק בתחלת העבודה, אבל כשהוא כבר באמצע דרכו וכבר נתחזק ונתקדש בקדושה עליונה, אוי חובה עליו להתערב עם הבריות לחיות לכבם ליראה את ה' ולעבוד, ואל יזיק ולא ירע לו הדבר!.

וזהו: "במדבר" – כלומר בראשית דרכו בעבודת ה' צריך להתבודד מבלי איש כמדבר, אבל: "בערבה" – להתערב בין הבריות, אימתי: "מול סוף" – בימים האמצעיים ובסוף הימים.

"פנו לכם צפונה" – להצפין את העושר וההצלחה

ונסב את הר שעייר ימים רבים. ויאמר ה' אלי לאמר. רב לכם סב את ההר הזה וגו' (ב, א-ג). "רבים" אומרים כי פסוק זה נוקב ויורד עד תהום, ויש בו רמז לשעה ולדורות וכו'... וענין הצפנה זו (-פנו לכם צפונה) נראה לומר, שאם ימצא האיש הישראלי בגלות ההל הזה איזו הצלחה ועזר שם, אז יטמין ויצפין הכל בפני עשו, כי אין גל אומה שמתקנאת בישראל כמו עשו, כי לדעתם הכל גולה בידם מהן מן ברכת יעקב אבינו שלקח ברכותיו של עשו במרמה, וכן יעקב צוה לבניו למה תתראו (בראשית מב, א), פירש רש"י בפני בני ישמעאל ועשו, כאילו אתם שבעים, כי שניהם סוברים שיצחק גזל הצלחה ושמעאל יעקב גזל הצלחה עשו על ידי השתדלות, על כן צוה דוקא על עשו: "פנו לכם צפונה" – שלא יתקנא בכם, וזה הדין ממה בישראל עושים בדורות הללו בארצות אייביהם, כי מי

אמירה נעימה

אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל (א, א). איתא במדרש (ילקוט שמעוני ריש יהושע) שמשח רבינו אמר את ספר דברים במשך ל' ימים, מראש חודש שבט עד ו' אדר. והנה דעת הרלב"ג (כפר חתק) היא, שמה שכתוב (במדבר לג, לה) שאהרן מת "בחודש החמישי באחד לחודש", היינו בראש חודש שבט, כי מתשרי מניין!.

נמצא לפי זה שבראש חודש שבט היה משה רבינו אבל על אחיו, ואבל הלא אסור בדברי תורה, והואך אם כן לימד את ישראל. ברם מבואר ב"שולחן ערוך" (ייד סי' שפד ס"א) שאם רבים צריכים לו – מותר האבל ללמד תורה.

וזהו הרמז: "אלה הדברים אשר דיבר משה" – שלימד את ישראל ל' יום, כמנין "אלה", והתחיל באחד בשבט. ואם תאמר: הלא אבל אסור בדברי תורה, על כך מתרין הפסוק: "אשר דיבר משה אל כל ישראל", והוא צורך רבים, ומותר.

דרך חיים (וולפבאך, תס"ג) – בשם הג"ר דוד אופנהיים זצ"ל (מובא ב"כרם שלמה" שנה ק' ס. ע"ג ונ"ב במדרש יהונתן)

ואצוה את שופטים בעת ההוא לאמר שמוע בין אחיכם (א, מז). רז"ל דרשו (במהרש"א): מוקרא שכתוב (ישעי' יא, ג) "זהיריו ביראת ה'", שלעתידי לבוא כשיבוא משיח צדקנו יהיה "מורה ודאין", דהיינו "שמריה באדם ושופט וידע מי החיוב, שנאמר (שם) ואל למראה עיניו ופשוט ולא למשמע אוזניו ויכחי ואפילו הכי יושפט בצדק דלים, כגון על ידי הרה"ח רש"י (שם), ולא יצטרך לשמוע דברי הבעלי דנים, כי ידע עם מי הצדק על ידי חוש הריח.

וזה שאמר הכתוב: "ואצוה את שופטים בעת ההוא", כלומר, דוקא בעת ההוא צריך להיות "שמוע בין אחיכם" כדי לשפוט צדק, אבל לעתיד לבא, שמשח צדקנו יהא "מורה ודאין", לא יצטרך לשמוע את בעלי הדינים, כגון הכי ידע עם מי האמת, כאמור.

והדבר אשר יקשה מכם לקרובין אלי ושמעתי (א, יז). נראה לרמז על דרך שאמרו במדרש רבה (א"כ"ח פתיחתא דר) שבשעת גזירות החורבן הלך ירמיה הנביא להשתטח על קברי האבות ולבקש על בני ישראל, ואמרו לו האבות שילך

יש לו מנה הוא מראה את עצמו במלבושי כבוד ובתים ספונים והשובים כאילו היו לו כמה אלפים, ומגרים האומות בעצמם, ועוברים על מה שנאמר פנו לכם צפונה, ומנהג זה הוא ברכת בני עמינו, והוא המסבך את כל התלאה אשר מצאנו. והמשכילים יבינו ליקח מוסר!.

כלי קר

העבודה של בני ישראל בזמן הגלות חשובה

יותר מהעבודה בזמן הגאולה

ונסב את הר שעייר ימים רבים. ויאמר ה' אלי לאמר. רב לכם סב את ההר הזה וגו' (ב, א-ג). וז"ל בדרך רמז, הדנה כשבני ישראל מתחזקים לעבוד את השי"ת באמונה המימה גם בזמנים קשים של גלות והסתרת פנים, בבחינת "ואמרתם בלילות" (עי' תהלים צב, ג וברשי"א שם), השוכה העבודה לפני הקב"ה עד מאוד, והתענוג ונחת רוח שהקב"ה מקבל כביכול מעבודה זו, הוא רב יותר מהתענוג ונחת רוח שהוא מקבל כביכול מעבודת בני ישראל בזמן הגאולה והארת פנים (עי' ראשית חמשה) שער האהבה פ"ח אותיות ט-י: "חם לאברהם" מעין א נהר כד).

וזהו הרמז בפסוק: "רב לכם סב את ההר הזה", כי "ונסב את הר שעייר ימים רבים", רומז על גלות אדם, כדכתיב (בראשית לו, ה): "וישב עשו בהר שעייר עשו הוא אדום", ועל כך: "ויאמר ה' אלי לאמר. רב לכם סב את ההר הזה", ונדרש: "הרבה גדולה לכם ושכר", והיינו שהרבה גדולה ושכר יקבלו על העבודה מתוך אמונה המימה בזמני השכות הגלות והסתר פנים, שהיא חשובה לפני הקב"ה יותר מאשר העבודה בזמנים של הארת פנים והתגלות כבוד ה'.

כ"ק מרן מהר"ד מבעלזא זי"ע (הבינה והברכה). וראה כיו"ב ב"חירת משה" להחיות על איכה, ד"ה על זה היה דה: ועי' ב"תפארת שלמה" לשבת חזון ד"ה או תרצה: "גדול מעלת יום השבת בזמן הגלות, שכבא יום השבת יש"י שמהל לפני השי"ת ביה"י יותר מבזמן שבה"ק ה"י קיים"

1. ראה בספיק' "נועם אלימלך" (פרשת שלח). "ששעמתי הפירוש מרבי ומורי הרב האגון הקדוש המנוח מ' דוב בער דק"ק ראוני (הוא ניהו המגיד הק' ממערותש"ד) נשמתו בגן עד: "זלא הסריח בשר קודש מעולם" (אבות ה, ה), ופירוש מ' שהוא בשר קדוש שהוא צדיק גמור, אינו מסריח – מעולם, אף כשהוא מעורב עמהם ומדבר עמם".

אל משה רבינו ע"ה, שהוא הוציא אותם ממצרים והוא יעמוד בפניו לבקש ולהתחנן על רוע הגזירה.

וזה הרמז: "והדבר אשר יקשה מכם", כלומר, אשר יקשה מכם ומכוחכם שלא תוכלו עוד לסבול עול הגלות רח"ל, "תקריבון אלי ושמעתי", תבואו אלי ואשמע רצונכם להתפלל בעדכם.

זולתי כלב בן יפונה הוא יראנה ולא אתן את הארץ וגו' ונ"י אשר מלא אחרי ה' (א, לו). כל מוקש שנאמר "אחרי" – מופלג הוא (בב"ר מה, ה), ולפי זה יש לרמז, דהנה, האותיות שהחל ה', רצ"ל אחרי מופלג, היינו אותיות שניות מאותיות הו"ו"ה ית"ש, הן אותיות ליח"ד, גימטריא כל"ב. ואותיות כל"ב' במלואן: כ"ף למיד' בית' – עולה תקפ"א, ובהוספת מ' נגד ארבעים יום שהיה בארץ כנען ותקף כיצור לא להיות עם המרגלים נכבד תקפ"ו וזהו מ' – עולה תכ"ז, כמו מלואן של אותיות ליח"ד, הנ"ל, היינו: למ"ד זי"ן חית' זי"ן, דוק ותשכח, וזהו כי מלא אחרי. והוא פלא.

חנת סופר (תקס"ב)

בהפטרות: אם תאבדו ושמעתם טוב הארץ תאכלו. ואם תמאנו ומריתם חרב תאכלו כי פי ה' דיבר (ישעי' א, יט-כ), ולכאורה איתא מוכן ואמרו "כי פי ה' דיבר".

אלא, ידועה התמימה בהא דאיתא (קידושין לג): ש"שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", והלא יש איסור ד"בל תלין". ותירין בכספר זרע בריך" (עי' חנוכה התורה) מ"פ יתרו) שהקב"ה נתן את התורה על ידי שליח, הוא משה רבינו. ואיתא בגמרא (ב"מ ק:): האומר להביר צא שכור לי פועלים, שניהם אינם עוברים משום "בל תלין", זה לפי שלא שכרם וזה לפי שאין פעולתם אצלו. וידוע ש"אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו" (מכות כד, ד), והנה, ישע"י הנביא היה מוכיחם על שהיו עובדים עבודה זרה (עי' יומא פ:).

וזהו שאמר: "אם תאבדו ושמעתם טוב הארץ תאכלו". ואם תקשה הא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, לכך אמר: "כי פי ה' דיבר", היינו הדברות "אנכי" ו"לא יהיה לך", ועל אלו צריך ליתן נכבד בעולם וזהו כפי שלא לעבור על כל תלין. אמרי בינה (י"בשם השמועתי)

1. וכו"ה בפירוש הרלב"ג כאן ע"פ ה"ר בארבעים שנה בנשתי עשר חודש, ועי' ר"ה ב'; "כרם שלמה" שנה י"א קנ"א ע"מ סב-סג; "פרדס יוסף החודש" פר' חקת אות קיח, ובפרשתנו אות כד.

יתרון דעת

שבת בצבאותיה (קמ)

שבת ערב תשעה באב במחיצתו ובצל קדשו של הרה"ק רבי ישכר בער מראדושיץ זי"ע

סיפר לי איש נאמן ששמע מפי החסיד מוה"ר ישכר ז"ל בן הרב הגה"צ ר' מאיר יהושע ז"ל אבד"ק קלימנטוב, תלמיד קונט הסבא קדישא זי"ע ששמע מאביו, שפעם אחת היה בראדושיץ בתשעה באב שחל להיות באחד בשבת, והיה שם בשבת הרבה אנשים מכוונים גדולי ישראל בתורה ויראה, וכאשר היה בעת סעודה שלישית סברו החסידים שרבינו הקדוש מראדושיץ זי"ע יעשה הסעודה בחיפזון בעת זאת, ויתחיל באבילות באמירת מילות איכה וקניות כמנהג וכידן, אבל לא כן היה דרכו הקדוש, כי האריך הרבה מאד בשיחותיו הקדושים בעניני משיח ומלכות בית דוד, ובנין בית המקדש, עד שהוציאם לגמרי מעולם הזה ומגלות, ודימו בנפשם כמו שהנם בארץ ישראל ומלכות בית דוד על מכונו וקניות המקדש בביתו, ומלך המשיח מושל במלכותו על כל יושבי תבל, ושכחו לגמרי היכן הם ויום האבילות, וזה נמשך כמה שעות בלילה, ואחר כך התפללו ערביית ואמרו קינות, ואחר כך זה התחילו עוד הפעם בהשיחה, וכה נמשך עד אור הבוקר, והיו כולם לבושים במלבושי שבת בגדי משי ושטרימלך, כאשר נגמרה השיחה הלכו לביתם ברחובות העוקמות כל אחד לאכסטיא שלו, מחמת שהתביישו לילך אז עוד במלבושי שבת ברחובות חוצות.

נפלאות הסבא קדישא (ח"ב, עמ' קסז)

דרכו בקודש של הרה"ק מראדושיץ זי"ע היה בכל שנה ושנה ביום ה' לחודש אב לעשות סיום מסכת, ולאכול סעודה של בשר ויין, וסעד עם אנשי שלומו תלמידיו הקדושים ביחד סעודת מרעים, ובכל פעם סיפר להם זה הסיפור: בעיר אחת היה איש שהיה יטן הרבה, והיה מפורסם בעיר בשם "דער פפערער" (זה שישן הרבה), ובימים הקדמונים בהגיע ימי חודש אלול, נפל פחד על כל איש ישראל מאימת הימים הנוראים הממשמישים ובאים, עם התעוררות התשובה אבל כל אחד ואחד, ובפרט בימים הנוראים עצמם, אשר אצלו תלפול בארץ מפחד וחרד מאימת הדין, ומכל שכן כל איש אשר בשם ישראל יכונה יהיה מי שיהיה, חיל ורעדה יאחזוהו מאימת ימי הדין, ויהי בהגיע ראש השנה, יהיה הדבר שם להתחיל להתפלל בהשכמה תיור מכל ימות השנה, וישתנו לו העצל הזה קמה משנתה בהשכם לילך להתפלל, והוא עדיין שם, והיה מעוררת אותו שילך להתפלל, אבל הוא לא השיגה על זה מאומה וישן עוד, ובראותה שאינו רוצה לקום מיהרה לבית הכנסת שלא תאחר התפילה, בהגיע הש"ץ להודיע הלכה לביתה ועדיין בעלה היה ישן, ושוב היתה מעוררת אותו, אבל הוא לא קם ולא עז, ובאין ברייה הכיחלה לחזור לבית הכנסת בלי שתפעל אצלו מאומה, וכך חזרה לביתה כמה פעמים כדי לעורר אותו משנתו. כשהגיעו הצעירים לקריאת התורה, אז זעקה אליו בקול גדול ובכי, הלא הגיע עת קריאת התורה, ותיכף תהיה תקיעת שופר. אז קם משנתו בבהלה גדולה, ויורן מהר מאוד לבית המדרש עם איפה בגד שמצא, מלא נוצות בעינים ישנות ותנומה על עיניו, ויהי בכווא להודיע למיד', והביטו עליו בתמהון וכולם שחקו ממנו, וכל אחד אמר עליו "ווערטליך", ואף הנערים והטף שחקו ממנו, עד שהבושה היתה גדולה מאד עד אין חקר, עד שעלתה בשתו הגדולה והביונות המימה לפני היות דין של מעלה, ויצא משם הפסק שמגיע לו מחילת עונות עבור הבושה הגדולה הזאת. ועתה הנה הבושה הגדולה שיש לי מזה, כיכפר גם כן בשביל זה עונות לי ישראל, ובאמרו הדיבורים האלו לפני העולם זלזו עיניו דמעות שלח, וקריב כל על שפלו לתוך כוסו שהכין לברכת המזון, עד שזלזו כל העולם בדמעות.

ואמר הרה"ק מראדושיץ שהבושה היא שבזמן כזה בימים אלו זמן חורבן בית מקדשנו ותפארתנו אנחנו יושבים יחד בסעודה, הבושה הית כיכפר עונות כל ישראל. (מדידי החסיד הישיש המופלג ר' יעקב זאב זילבערבערג ז"ל בשם הרה"ח המופלג מוה"ר אלימלך אזארובר ז"ל תלמיד רבינו זי"ע).

שם (ח"ב עמ' קסח). [ועי' בהג"ה שכתב בזה"ל: וכן שמענו ממנה גדולי ארץ שהיו מזהים לעשות סיום מסכת בשעת הימים ולאכול סעודת בשר ויין, וכן אצל הרב הגה"ק מוהר"ר חיים מצאנא זצ"ל והרה"ק מוה"ר עמנואל מפשעוואר זצ"ל. ובספר "עממי מנהגים" (עמ' רפז) מביא בשם ספר "ארוחת חיים" (סי' תקנא אות לה) שכתב בשם הרה"ק מוה"ר ישראל מרוזין זי"ע דציוה אחר תענית ט' באב ללמוד מסכת אחת משניות וסליסם ולאכול בשר וכו', עי"ש. אבל אין לנו להידמות להם בזה ביותר ולעשות סעודות בשר ויין בט' ימים אלו, רק בסעודת מצוה שלא בהם שאין לדחות ליום אחר, כי לא מחשבותינו מחשבותיהם, ולא מעשינו כמעשיהם אשר היו כולם לשם שמים, ותמיד אף בשאר ימות השנה היו מתאבלים ומקונינים על גלות השכינה וחורבן בית המקדש וכו', וגם באכילת הסעודה של בשר של מתאבלים על חורבן בית המקדש וכו', ויותר ויותר ממש שאנו מתאבלים בט' באב בשעת אמירת איכה וקניות, על כן אין לנו לעשות רק בפשטות כמו שכתב השו"ע והרמ"א ושאר הפוסקים סי' תקנ"א וכו'.

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יצחק זעקל הלוי שפיץ זי"ע אב"ד באניהאד יומא דהילולא ט' אב (תקכ"ה)

"הרב הגאון המנוח מו"ה יצחק זעקל הלוי שפיץ זלה"ה, אשר הורה צדק לעדתו, מה ק' באניהאד עמד על משמרתו, משמרת הקודש, תדיר מקודש, זה כל ימי חלדו שם נפשו בכפו, ולבו נכספה, לדבק בדבק טוב לגבר כי ישא עול מנועריו נעור משנתו לילה כיום להגות בתורת ה' תמימה, ימים ימימה, לא פסיק פומיה..." (לשון בנו רבי ישראל סג"ל שפיץ זצ"ל בהקדמתו לספר יתדה לחג פסח עם באור יצחק).

לרגל יומא דהילוליה שחל בתשעה באב הבה נעלה מעשי איש ופקודתו, ופרשת גדולתו בתור רבה הראשון של העיר באניהאד, שהפכה לימים לפינת חמד של תורה ויראה במשך דורות רבים.

מבני יששכר יודעי בינה:

רבי **יצחק** המכונה **זעקל**¹ נולד בעיר ניקלשבורג² במדינת מעהרין, לאביו רבי **יששכר בערמן סג"ל שפיץ זצ"ל**, ולאמו בת הגאון רבי **עזריאל זצ"ל** "יחד מלכה הראשונים" מדיינים מומחים ותופסי ישיבות בק"ק קאליש במדינות פולין גדול". את תורתו קיבל מפי דודו, אחי אמו, הגה"ק רבי **יחיאל מיכל מגולאז** זי"ע - בעל 'נור הקודש' על בראשית רבה, וכפי שמזכירו כמה פעמים בספריו בשם "דודי זצ"ל בס' נור הקודש".

אחרי נישואיו עב"ג הרבנית מרת ריזל ע"ה, נדד בערי אשכנז, בין השנים תצ"ב-תק"ו, וזמן מסויים התגורר בעיר ברלין, כה מטר לדפוס את ספרו הראשון **'ברכת יצחק'** (ברלין תק"ו) ובו דרושים על התורה, מעוטרי בהסכמותיהם של גדולי רבני אשכנז, ביניהם רבה של ברלין הגה"ק רבי דוד פרענקל זצ"ל - בעל 'קרבן העדה' על הירושלמי שמפילגו בהיותו "ממשפחת רם בן אחותו של הרב חשמונאי הגדול הקדוש מהור"ר מיכל זצ"ל בעל המחבר ספר נור הקדש" (מתאריך השכתב בעל 'פנים מאירות' נראה שהחיבור היה מוכן לדפוס כבר בשנת תצ"ב). ספר זה נדפס מחדש ע"י נכד אחות המחבר, הרה"ח ר' ישראל חיים קרייצער ז"ל, בברוקלין נ.י. תשנ"ד).

למרות הנאמר בדף השער שהספר חובר "בדרך הרב מהר"מ אלשיך" המיסדת על דרוש וקבלה, יש בו גם חידושים רבים בדרך הפלפול והחידוד.

בפתיחת הספר מודה רבינו ליהודי ברלין "עיר מלך פרייסיין רי"ה שמה מצאתי מנוח ומרגוע לנפשי מנפשות טובים וישרים מיישרי ארחות, כאורח נטה ללון לינת הרבה, היטיבו עמי ועם רבינו לומדי תורה תמימה משיבי נפש".

בימינו זה התמצות שנת תק"ה שהה בעיר אלטונא, שם זכה להתארח בביתו של המרא דאתרא הגה"ק רבי יחזקאל קאצינלנפליגן זצ"ל - בעל שו"ת 'נכסות יחזקאל', ולסעד על שלחנו בליל התקדש החג. באסרו חג הפסח העניק לו הרב הסכמה לספרו, בו הפליג בשבחיו ומעיד "שכתבה בצלע על שלחני חג הפסח וראיתי שהוא מלא וגדוש בפלפול וסברא ובפוסקים". בחורף תק"ו ביקר בבית רבה של הלבנסטאט הגה"ק רבי צבי הירש חריף זצ"ל - בעל 'יכוס הישועות', ואף הוא התרשם מגדולתו בתורה, כמבואר בהסכמתו - שכתבה בקפדנות על ידי "הקסן לוי במהור"ר יעקב ז"ל סופר ואמן דק"ק הני"ל" - וז"ל: "ראה גברא רבה ביועיד ומכירו קאמינא... אשר היה אצלי וראיתי שהוא מלא ברכת ה' בים התלמוד ופוסקים... ודבריו כנים בדת של תורה, וראוים להיות חקוקים בעט ברזל ועופרת ולהדפיס בדפוס".

דרכו בחיים לא היתה סוגה בשושנים, ובתוך כל הצרות והיסורים שהאפפו מכל עבר, המית עצמו על דברי תורה, וכמ"ש בסיום הקדמתו: "בבוקר עתים קשים ומרים, גם אנכי נלכדתי, אחרי היותי כלאו בביתי, כמעט שעברתי, **יסורים של אהבה קבלתי, ומותר לא מנעתי, בשקידת העיון עסקתי**, אך מרעים וגאים הקיפוני, סבבוני דחמוני, ממעמדי הציקוני, בכמה צדדים טורנינו, עד כי מביתי אהל תורה הוציאוני, ומביתי ריקם שדוני, ריקם מגוריו ריקם מיקב ומצאני, הם יתר הפליטה מבנותי ובני, ואמרו אבי נטשוני ועזבוני..." (בסוף הקדמה שורות מחרוזת בסיום: "יצחק זעקל בן מהר"ר יששכר בערמן הלוי שפיץא"י).³

ב"הקדמה קטנה" נוספת הוא מתנצל על שלפעמים קיצר בדבריו במקום שראוי היה להאריך: "יצחק הלוי הנלוח אל התורה ועבודת הנבואה מתוך הסיגופים וסירופים וגלגולים תורפים את נדחתי מדחי אל דחי בסיבות מקריות ומגוונות וזמן גרמא אשר פעמים באתי בארוכה ופעמים בקצרה וקצרתי במקום הראוי להאריך והארכתי במקום הראוי לקצר... יש מחבבים טעמי דקראי ותכובים, יש בוחרים באור אגדות ומדרשים, יש מחויבים אחר טעמא דהלכתא ופוסקים, אמרתי לאחוז בהם גם מזה אל תנח ידי...".

גם בשער הספר מעלה הוא ההרפתקאות והדחק בהם היה נתון בעת הדפוסה: "ישעור מנחה קטנה מעיוורים ובאיורים וברכות רבים בהאתי, מתוך גדול אמתה, ושכרון גופי ורוחי, וחולשת אברי ומוחי, ותשת כחי, ביסורי אהבה וכוונתי, ומעט תחוחי, ונפשי לעפר שוחי, שיחי ודאגתי ישתרנו עלי בשעתך, ועת הרוחה צפיתי, ותשועת ה' קויתי, מהרה נזכה לנחמה, גאולה ומנוחה".

למשה
המדינר נערך לזכר נשמת הר"ח -
ה' משה בהר"ר ישכר בעריש
ברונשטיין זצ"ה ת.צ.צ.ב.ה.

חזון, לקתה בכפלים בסילוקו של אותו צדיק, וכך חרות על מצבתו בבית החיים הישי: "אתם הדור ראו ותמחו, על האי שופרא דעפרא בלעהו, בישיבה עליונה נחמדוהו, ויצא יצחק בשבת קודש ט' אב תקכ"ח ל"פ"ק ה"ה מורנו ורבינו זכותו יגן עלינו הרב מ' **יצחק זעקל שפיץ סג"ל תנצב"ה**".

בבאניהאד חיבר את ספרו השני 'הגדה לחג פסח עם באור יצחק', אף הוא בדרך חדרוש והחידוד, אך היא נדפסה כ"א שנה לאחר פטירתו (ברחמי תקמ"ט) ע"י בנו רבי ישראל הלוי שפיץ זצ"ל מנכבדי הקהלה באניהאד⁴.

ראשון המסכמים לספר זה הוא הג"ר אברהם יהודה ליב פריישטאט זצ"ל אב"ד באניהאד, שכנראה לא הכירו אישית, אך מוסר את הרושם שהשאיר בקהלה: "והמחבר המנוח **הרב המופלא מוהר"ר יצחק זעקל סג"ל שפיץ ז"ל מימי קדם ה' לרב ומוהר בקהלתנו... לא מכיריו יעידון ויגידון, הרבה יגיע יגיעת כל זמן ועידון, להגות בתורת ה' יומם ולילה**, וזאת תורת העולה, על רוח מבניתו בספר העלה, וכבר יצא מוטיטון שלו בספר 'ברכת יצחק'..." (ספר זה נדפס מחדש ע"י נכדו הר"ר משה יהודה נעטער שליט"א, לעקוואד חש"פ"א). עוד פורסמו קטעים מחיבורו **'יועיתר יצחק'** על התלים בקובצי **יולקט יוסף'** (ח"ס סי קצר, ר, רי, רלס). בן נוסף של רבינו, הג"ר יחיאל מיכל הלוי זצ"ל (שנקרא על שם דוד"ו בעל גור הקדוש), כיהן כאב"ד חודקנעס (Höcknész) הסמוכה לבאניהאד, וחזיר בשונה חבירוים בעלל מקצועות החרוה, ורק אחד מהם ספר 'פרי נעץ' על בראשית נדפס לאחר פטירתו (נפטר בתמו תקמ"ז) ע"י אחיו רבי ישראל אשר הדפיס מצורף לספר אביהם 'באור יצחק' (בכמה עמודים מופיע ספר זה בחיבור נפרד).

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

1.כמ"ש רבינו בסיום הקדמתו לספרו **'ברכת יצחק'**: "ברכות **יצחק בן יששכר** הם שמות הנשמות בלשה"ק שטולים בו לתורה... ושמות המכונים בלע"ז [נתקל ובתרמן] הם שמות הגופים". וראה שמכ"ב הג"ר יצחק זעקל הלוי פאללאק שליט"א דומ"ץ דק"ק מחזיקי הדת באנטווערפן (המ"ט פ"ג ע"ג 'באור יצחק', מהדו"ץ לעקוואד חש"פ"א, עמ' 13), ג"כ בדורו נחת לתנוק בעת הבר"מ שם קודש, ואילו בשבט שאחריו הוסיפו לו כינוי (ומעמד זה היה נקרא 'נתינת חול נאמעי' או 'קרי"י נאמעי'), ונהגו כן משום שמורו יראת הכבוד לשם קודש, לא השתמשו בו אלא לדברים שבקדושה בלבד, כגון עליה לתורה שקראו את השם 'יצחק' בלי להזכיר את ה' הכינוי, ואילו לעניני חול לא להזכיר לא רשות היו פונים אליו בשם הכינוי בלבד בלי להזכיר את שם הקדוש, וכדמבאר לו זה בספרי חכמי אשכנז, והמנהג נמשך באשכנז ובארץ הגר עד לחורבן האוסטרי-הונגריה.

2.לפי חתימת הקדמתו לספרו **'באור יצחק'**: "יצחק זעקל במהור"ר בערמאן שפיץ זצ"ל **מינקלשפורג**". לשון תלמידו הג"ר אברהם ברלין זצ"ל אב"ד קהל אשכנזים באמשטרדם (בהסכמתו לינור הקדוש). המושג **יחד מכת הראשונים** רווח בימים ההם, בהיות פולין בשלותוה, כפי שאנו מוצאים בספרי קורות הימים שבכל עיר דאם ביהושאל היו שלש כתות דיינים, שכתבת השלישית היתה ממונה על הענינים הפחותים והפשטוים, האמצעית על הענינים הבינוניים, והכת הראשונה על הענינים החמורים (ראה: 'כלילת יופי', ח"ב דף מב: ע"ה; 'קדמוניות מפקנסאות ישיני לקורות ישראל בפולין בכלל ובקראקא בפרט', קראקא תרנ"ב, עמ' 9-12).

4.במחזו טאלנא, סמוכה לעיר פאקש. שם העיר נקרא גראהטאר ויש שקראו לה באניהאד, ובתפוצה הנועדת ביהודה' ידעי הוכרזת כשמות בגיטין **'באנהרט דמתקריא באניהאד'** (ראה 'נודע ביהודה' מהדו"ת 'אה"ע סי קתי; ט"ב גיטין', לקוטי שמות עיירות ונהרות, אות ה; שו"ת חת"ס, ח"א ע"ה ס' ז).

5.בסוף שנות הר' אל"ף השישי נכבשו התורכים שטחי הונגריה נרחבים, ובעקבות כך התפוצלה הונגריה לשלושה חלקים; החלק הדרומי והמזרחי היה תחת שלטון התורכים. החלק המערבי והצפוני היה תחת שליטי הבסבורג מאוסטריה, ובחלק המזרחי קמה סרואטסלביה, שהייתה נסיכות הונגריה תחת שלטון התורכים. לאחר 160 שנות מלחמות לבתי נוסקות הצליחו שליטי הבסבורג מאוסטריה להדוף את התורכים כי האזור, והקיסרית לבית הבסבורג מאוסטריה נעשו שליטה של הונגריה, עד למרד האומי של ההונגרים בתחילת שנות הת"ר לאסף הונכוכי.

המרד אמנם דוכא אך בכל זאת נאלצו להתחשב בהונגריה ועל קצה זה נוסדה הממלכה האוסטרי-הונגריה לאחר מלחמה ראשונה איתה הונגריה שטחים רבים שחלקם סופחו לרומניה, לצ'כוסלובקיה, ליגוסלביה ולאוסטריה.

6.במפקד רשמי משנת תק"ו נמנו במקום 13 משפחות (41 נפשות), וכמספר הוגה גם בגליל באניהאד (ראה 'מעפל מורשת יהדות הונגריה', מכון ירושלים תשס"ו, קובץ א עמ' קנה; 'חודש בחודש', ב"ב תשס"ג, עמ' עא).

7.השוה 'תקנות מדינת מעהרין ת"י-תק"ח' (ירושלים תשי"ב, עמ' 1 והע' 3) שכל קהלה קטנה לא נחתיבה להחליק רב אלא אם יש בה לפחות 30 בעלי בתים שפועלים מס הקהלה.

8.ראה גם משי"כ הג"ר אליעזר חיים דייטש זצ"ל אב"ד באניהאד בהקדמת ספרו **'ותבואות השדה'** (ח"ה), לעמבערג (תרט"ג) בשבח עירו: "... אחי עד הלום, אך הלוים אלא מלכות, המלוכה המפוארה קהל יר"ם פה באניהאד ע"א... מולם אהובים יראים ושלמים ובתוכם גם ת"ח מופלגים גדולי תורה חריפים ובק"א"ם עושים משמרת למשמרת אל סרו ממונהי אבותם ורבותם אשר היו פה גאוני עולם מוסיד דור ודור יסדי ארץ ומצוקי תבל, יגן גומלין עלי את ההלל..." **קבשית מויה יצחק זעקל שפיץ' (בשהמח"ס ברכת יצחק)**... ושמותיהם המפורס' בעולם הוא תהלתם".

9.במפקד של שנת תקמ"ה כבר גרו במחוז טאלנא 2073 יהודים, דהיינו כמעט פ' 12 ממספר יהודי המחוז בשעה שרבי יצחק זעקל בא לבאניהאד. ניתן לשער שבזמן פטירתו היו לפחות אלף יהודים במחוז.

10.בית מדרת ראלק ע"ה נישאה לר' אברהם הלוי פאללאק זצ"ל, ובנם היה הגה"ק רבי יצחק זעקל הלוי פאללאק זצ"ל ר"מ בבאניהאד.

מאת: הרה"ח ר' **ישכר בעריש ווייס** שליט"א

מבאורו של יצחק

❖ "ענין גלות מצרים נמצא בפנים שונים, דכתיב (בראשית טו, יג) 'ועבדם וענו אותם ארבע מאות שנה', וכשיצאו כתיב (שמות יב, מא) 'מִקֵּץ שלושים וארבע מאות שנה', ובמצרים היו שנים רצופות, ועיקר שעבוד היה פ"ו שנה (שהש"ר ב, יא), מיום שנולדה מרים (שנקראת כה ע"ש 'וימורו'), הלך כל דור הוא. דבאמת ראויים הם להיות בגלות ת"ל שנה, הוא ה' פעמים פי"ו, נגד ה' פעמים ט"ם] יא-להיט' מספר פי"ו, שנפגמו בשם זה, והוא ה' אותיות, אך כתיב (בראשית ש) 'כי גר יהיה זרעך, וסתם זרע לאברהם הוא ס' רבוא כידור, וראוים ס' רבוא להיות בגלות ה' פעמים פי"ו, ובמצרים היה באמת ה' פעמים ס' רבוא, כמו שכתוב (שמות יג, יח) 'וחמושיים עלו בני ישראל, אחד מחמשה יצאו וארבעה חלקים מות, וראוים יצאו ס' רבוא, ועיקר השעבוד הוא פי"ו שנה ל"ס רבוא, כי עבדו במצרים ה' פעמים ס' רבוא, במקום פעם אחד ס' רבוא, ואם כן נשלם החשבון במכון פי"ו שנה".

הגדה לחג הפסח עם באור יצחק (דף יט:)

❖ "הגאון מו"ה ר' יצחק זעקל שפיץ זצ"ל פירש (בהגדה לחג הפסח עם באור יצחק, דף כח) אך דאיתא במדרש: 'נחית בחסדך זו גולת תחלת בעוד אל נה קדשך' (שמות טו, יג), 'נחית בחסדך' זו ביות מצרים, 'תחלת בעוד' זו ביות הים, ופלא. ופירש דאמרו רז"ל במס' תענית (כד: וברש"י ד"ה א) שאסור ליהנות ממעשה נסים, עיי"ש, כי כן קשה אמר הלא ביות הים מעשה הים הוא ואיך נתן ישראל ממנו. ויש לומר דבאמת לא נתנו, שכל אותו כסף וזהב של ביות הים נדבו למשכן (ראה תנחומא תרומה ה: 'וזאת התרומה אשר תקחו מאתם' וכו') - אמר להו קב"ה אין אתם מבואי משלם אלא מביות הים שנתיי כלם רכוז). וזהו שאמר: 'נחית בחסדך' מה שנחית בחסד, דהיינו בדרך הטבע, ע"ס זו גולת' אותה ביות היה להם לעצמם, אבל מה שניתלת בעוד' בגבורה ויד הגדולה שלא כדרך הטבע, דהיינו ביות הים, יאל נה קדשך' נדבו למשכן, עכדפח"ח".

תורת יפה להג"ר יחיאל הכהן פריעד זצ"ל אב"ד אויוואראש (מישקאל' תיש', פ"ר תרומה)

בתקופת רבנותו, בשנת תקק"ג, נערכו תקנות לחברא קדישא, ובכך הונח היסוד לקהלה מאורגנת (ראה תקנות הח"ק שנתקד מגוף הפנקס ע"י הר"ר משה אלכסנדר וזשא קינסטליכער ז"ל, נדפס בסו"ס 'ימנות דבשי' על או"ח ויו"ד, מרבץ יששכר דובער שווארץ ז"ל מבאניהאד, אנטווערפן תשי"ז, עמ' שש-שג). כמו כן בנו בשנת תקכ"ד בית הכנסת הראשון בעיר, וכך הלכה וגדלה הקהלה עד שהיתה אחת הקהלות המפוארות במדינה⁵.

ביום המר תשעה באב שנת תקכ"ח, שחל אותה שנה בשבת

גם החזן וגם הקהל, וכן בבית – מקדישים וממתינים 2 ימים ורגעים בין ברכה לברכה – לענייית "אמן" כהלכה!

עלִי אורה

עלים לתרופה - להפצת תורה וחסידות © יו"ל ע"י מכון "אור הצפון" דחסידי בעלזא אנטווערפן / פקס. (32 3) 303.55.59 / office@alimlitrufa.com / 2018 Antwerpen / Lamorinierestr. 76